

ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (กรณีศึกษา) Teacher Leadership in Active Learning through Professional Learning Communities: A Case Study

พิรวัส ศิรินันท์¹, วชิรา ศิรินันท์², นัทธมน เลิศอุดมโชค³

Phirawas Sirinanth¹, Wachira Sirinanth², Natthamol Lerth-Udomchok³

¹โรงเรียนบ้านม่วงโป้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

²โรงเรียนบ้านสาวะถี(สาวัดธีราชูร์รังสฤษฎ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

³โรงเรียนบ้านทุ่ม(ทุ่มประจักษ์นคราห์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

¹Muangpo Primary School, KhonKaen Primary Educational Service Area 1, Thailand

²Bansawatee School, KhonKaen Primary Educational Service Area 1, Thailand

³Banthom (Thumprachanukroh) School, KhonKaen Primary Educational Service Area 1, Thailand

Corresponding author. Email: Phirawas.m@hotmail.com

(Received: September 1, 2025; Revised: September 10, 2025; Accepted: September 13, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอกรณีศึกษาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านทุ่ม (ทุ่มประจักษ์นคราห์) โดยใช้กรณีศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่จริง(Field Study) สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์นายสันติ มุ่งหมาย(ผู้อำนวยการโรงเรียน) นางสาวศิริรัตน์ ชนะกาศรี(รองผู้อำนวยการสถานศึกษา) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกับหลักการหรือแนวคิดทางทฤษฎี ว่าภาวะผู้นำของครูมีคุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงออกอย่างไรทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบดังนี้ 1) การมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การมีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ของครูที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงผ่านสถานการณ์ปัญหาปลายเปิด 2) การเป็นครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง ครูมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การริเริ่มนวัตกรรม กระตุ้นการเรียนรู้และความร่วมมือ รับผิดชอบงานร่วมกับผู้อื่น 3) การพัฒนาเพื่อครูและวิชาชีพ ครูแสดงพฤติกรรมความมุ่งมั่นในการพัฒนานตนเอง เพื่อนครูและวิชาชีพ 4) การมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร ครูแสดงพฤติกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร สามารถวิเคราะห์ หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก GPAS 5 Steps (Gathering, Processing, Applying, Self-Regulating) ที่พัฒนาโดยสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและสร้างภาวะผู้นำครู

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำครู; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก; ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

This study aims to examine teacher leadership in active learning management through Professional Learning Communities (PLC) as a driving mechanism, using Ban Thum School (Thum Prachanukroh) as a case study. The research employed document analysis, field study, and in-depth interviews with key school administrators including the principal, vice-principal, and head of academic affairs, followed by empirical

data analysis integrated with theoretical frameworks. The study explores how teacher leadership characteristics and behaviors are demonstrated both inside and outside the classroom, revealing four key components: 1) Competency in active learning management that emphasizes hands-on student practices through open-ended problem situations, 2) Transformational teacher leadership characterized by developmental vision, innovation initiation, learning stimulation, collaboration promotion, and shared responsibility, 3) Continuous professional development focusing on self-improvement, peer development, and professional growth, and 4) Curriculum knowledge and understanding including curriculum analysis and evaluation capabilities. The development of teacher leadership is implemented through the GPAS 5 Steps process (Gathering, Processing, Applying, Self-Regulating) developed by the Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, combined with Open Approach learning management, utilizing Professional Learning Communities (PLC) as a crucial mechanism for creating and developing teacher leadership, which results in effective learning management and sustainable educational quality improvement.

Keywords: Teacher Leadership; Active Learning; Professional Learning Communities

1. บทนำ

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นระเบียบวิธีในสังคมศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้าง “ปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานที่ไม่ใช่บุคคล” ผ่านเอกสารและสื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์-สังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎีในเชิงบรรยาย เพื่อตอบคำถามว่า “สถานการณ์ตอนนี้เป็นอย่างไ?” (Scott, 1990) ลักษณะงานจึงใกล้เคียงวิจัยห้องสมุด (Library Research) ที่เน้นการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ การคัดเลือกหลักฐานอย่างเป็นระบบ และการเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิม ความรู้ใหม่ให้เกิดข้อสรุปที่ตรวจสอบย้อนกลับได้ (Scott, 2006) คุณภาพของงานตั้งอยู่บนความตรงของเนื้อหา (validity) โดยยึดเกณฑ์ 4 ประการของ Scott ได้แก่ ความถูกต้อง (authenticity) ความน่าเชื่อถือ (credibility) ความเป็นตัวแทน (representativeness) และความหมาย (meaning) เพื่อลดอคติและเพิ่มน้ำหนักเชิงพยานหลักฐาน (Scott, 1990) ดังนั้นงานที่ดีจึงต้องมีลักษณะคือสืบค้นกว้าง ข้มงวดในการคัดเลือก เชื่อมโยงเป็นกันอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลเป็นตัวตั้งก่อนตีความ เพื่อคงความร่วมมือและความเที่ยงตรงของภาพรวม (Scott, 2006) แนวคิดที่ยึดหลักฐานหลายมิติ นี้สอดคล้องกับกรอบของกรณีศึกษา ซึ่งแม้ว่าจะแตกต่างจากระเบียบวิธี แต่เป็นการร่วมอุดมการณ์ในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์หนึ่งอย่างลึกซึ้งในบริบทจริง โดยใช้ข้อมูลหลักฐานในหลากหลายรูปแบบเพื่อศึกษากลไกภายในของสิ่งที่ศึกษา (Jaeger, 1997) กรณีศึกษามุ่งเก็บวิเคราะห์และตีความข้อมูลหลักฐานในบริบทจริง ซึ่งได้กำหนดขอบเขตกรณีให้ชัดเพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ภายในได้อย่างเป็นระบบ (Jaeger, 1997; McMillan, 2000)

ภาวะผู้นำครู หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงออกถึงความเป็นผู้นำในการทำงานทั้งในและนอกห้องเรียน ชักนำเพื่อนครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน (สันติ มุ่งหมาย, 2564) ซึ่งมีองค์ประกอบของคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ 1) การมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) การเป็นครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) การพัฒนาเพื่อครูและวิชาชีพ 4) การมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; ศรีอุษา กมลธรรมรักษ์, 2557; สันติ มุ่งหมาย, 2564) ภาวะผู้นำครูเมื่อนำมาเชื่อมกับคุณภาพการสอน ในบทบาทของพี่เลี้ยงอย่างเป็นกัลยาณมิตร บนเส้นทางความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนเมื่อทำงานบนฐานข้อมูลจริง (วิโรจน์

สารัตถะ, 2557) และยังมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีเมื่อมีความร่วมมือปฏิบัติจริงในห้องเรียน (สันติ มุ่งหมาย, 2564) การนำเอาภาวะผู้นำมาปรับใช้ให้ปรากฏใช้กรอบของการเรียนรู้เชิงรุก ที่เน้นลงมือทำ สื่อสาร และการใช้ความคิดขั้นสูงในกิจกรรมที่มีความหมาย (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พยารีย์ ยินดีสุข, 2561) ซึ่งส่งเสริมการประมวลผลเชิงลึกและสมรรถนะที่ใช้ได้จริง (อรไท แสงลุน, 2564) บทบาทครูจึงเปลี่ยนเป็นผู้ออกแบบ ผู้อำนวยการความสะดวกและสนับสนุนเสริมพลังคิด (ณัชนัน แก้วชัยเจริญกิจ, 2550; ปรียานุช พรหมภาสิต, 2559) กรอบ GPAS 5 Steps (Gathering, Processing, Applying, Self-Regulating) เพื่อออกแบบติดตาม และปรับกลยุทธ์ได้ตรงจุด (สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2560) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Open Approach โดยใช้โจทย์หรือสถานการณ์ปลายเปิด การเรียนรู้ด้วยตนเอง การอภิปรายชั้นเรียน และการสรุปเชื่อมโยงแนวคิดเพื่อสร้างความรู้ร่วมและการคิดระดับสูง (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2547; Inprasitha, 2011) และวัฏจักร Lesson Study วางแผน จัดกระบวนการเรียนรู้ สังเกตชั้นเรียน สะท้อนผล เพื่อยกระดับบทเรียนบนข้อมูลหลักฐานจริง (Yoshida, 2004; ฐาปนา จ้อยเจริญ, 2563) เมื่อขับเคลื่อนด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่กำหนดทิศทางร่วม การปฏิบัติร่วมทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีร่วมกันองค์กร (DuFour & Eaker, 1998)

โรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชาชนเคราะห์) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2563) ตั้งอยู่ในตำบลบ้านห่ม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000 มีผู้เรียนในระดับชั้นปฐมวัยถึงประถมศึกษาจำนวน 742 คน (โดยข้อมูลล่าสุดระบุจำนวนผู้เรียนทั้งโรงเรียน 670 คน ณ 10 พ.ย. 2567), มี 18 ห้องเรียน, จำนวนครูผู้สอน 34 คน และผู้อำนวยการปัจจุบันคือ นายสันติ มุ่งหมาย โรงเรียนมีปรัชญาคือ คุณธรรมนำความรู้ มีวิสัยทัศน์คือองค์กรพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนและครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีอัตลักษณ์ คือ รับผิดชอบหน้าที่ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ และเอกลักษณ์คือ โรงเรียนที่มีวัฒนธรรมคุณภาพชุมชนโดยรอบของโรงเรียนเป็นชนบททั้งเมือง มีจำนวนประชากรประมาณ 14,000 คน ประกอบอาชีพหลักเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป ในการวิเคราะห์องค์กรในส่วนที่เป็นโอกาสของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนให้ความสำคัญและสนับสนุนในการศึกษา องค์กรท้องถิ่นสนับสนุนดี และผู้เรียนมีความสามารถพิเศษที่หลากหลาย (ศิลปะ หุ่นยนต์ นักบินน้อย การงานอาชีพ กีฬา) ข้อจำกัดคือผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้น้อย หลายครอบครัวผู้ปกครองต้องทำงานต่างจังหวัด เด็กนักเรียนอยู่กับผู้สูงอายุ ขาดสื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์เทคโนโลยี และโอกาสในการเรียนรู้นอกโรงเรียน

จากที่กล่าวมาผู้เขียนเลือกนำเสนอบทความวิชาการนี้ในรูปแบบของกรณีศึกษาจากการพัฒนาคุณภาพภาวะผู้นำครูผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชาชนเคราะห์) ซึ่งบริหารจัดการภายใต้กรอบการบริหารจัดการนี้เอื้อให้ครูเกิดภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การใช้กรณีศึกษาจากการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งผู้บริหาร รองผู้อำนวยการ และหัวหน้างานวิชาการ ผู้เขียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำครูกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ผ่านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่นำเอา GPAS 5 Steps และ Open Approach มาบูรณาการร่วมกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการวิจัยเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษากรณีศึกษา (A Case Study)

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยผู้วิจัยจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร ทฤษฎี หลักแนวคิด รวมถึงสื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ ภาพวาด สมุดบันทึก ทั้งสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ การวิจัยประเภทนี้เป็นวิธีการเชิงบรรยายที่มุ่งอธิบายสภาพจริงในปัจจุบันให้ชัดเจน เพื่อตอบคำถาม "สถานการณ์ตอนนี้เป็นอย่างไร" ในทางปฏิบัติ การวิจัยเอกสารนับเป็น "วิจัยห้องสมุด" เนื่องจากอาศัยการอ่าน วิเคราะห์ และสังเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่รวบรวมไว้แล้ว โดยไม่ต้องลงพื้นที่เก็บข้อมูลใหม่ และใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากสื่อหลายรูปแบบเป็นหลัก คุณภาพ

ของการวิจัยเอกสารอยู่ที่ความตรงของเนื้อหา (validity) ซึ่งต้องคัดเลือกเอกสารอย่างมีเกณฑ์ตาม Scott (1990) ทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหา (authenticity) คือการตรวจสอบที่มา ผู้เขียน และความสอดคล้องตามเวลา ความน่าเชื่อถือ (credibility) คือการเลือกข้อมูลที่ไม่ผิดพลาดหรือบิดเบือน ความเป็นตัวแทน (representativeness) คือความเป็นแบบฉบับของเอกสารประเภทเดียวกันและความเป็นตัวแทนของข้อมูลต่อประชากร และความหมาย (meaning) คือเอกสารต้องชัดเจน เข้าใจง่าย และตีความได้ทั้งในระดับข้อเท็จจริงและความหมายที่ซ่อนอยู่ ดังนั้น การวิจัยเอกสารที่มีคุณภาพจึงต้องสืบค้นอย่างกว้างขวาง คัดเลือกอย่างเข้มงวด ใช้หลักฐานเป็นตัวตั้ง ลดอคติ และสรุปภาพรวมของข้อเท็จจริงปัจจุบันจากหลักฐานที่ตรวจสอบได้ (Scott, 1990; Scott, 2006)

การศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งทำความเข้าใจกรณีใดกรณีหนึ่งอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน มากกว่าการอธิบายภาพรวมเชิงสถิติ โดยศึกษาปรากฏการณ์หนึ่งที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาขยายความให้ชัดเจนผ่านการเก็บ วิเคราะห์ และตีความหลักฐานในหลายมิติ โดยไม่จำกัดจำนวนสถานที่ ผู้มีส่วนร่วม หรือเอกสาร Stake (1988) มองกรณีศึกษาเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกรณีและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ นั่น ขณะที่กรณี (case) คือหน่วยที่ต้องการศึกษาซึ่งต้องมีขอบเขตพอให้ทำความเข้าใจได้อย่างเป็นระบบ ลักษณะเด่นของกรณีศึกษาคือการสำรวจสิ่งที่มีความเป็นนามธรรมสูง เช่น ความคิด ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ด้วยการบรรยายเชิงหลักฐานอย่างละเอียด (thick description) ที่เชื่อมโยงทฤษฎีมารองรับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกของผู้วิจัยต่อกรณี ผู้วิจัยจึงคัดเลือกกรณีแบบมุ่งหมาย โดยไม่ยึดกรอบประชากรกลุ่มตัวอย่าง และยอมรับความเป็นพลวัตเนื่องจากการศึกษามักเผยให้เห็นประเด็นใหม่เป็นลูกโซ่ระหว่างการศึกษ หน่วยศึกษาแบ่งได้สองประเภท คือ กรณีเดี่ยว (single case) ที่อาจเป็นบุคคล องค์กร หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการเจาะลึกเพื่ออธิบายปัญหา ความสำเร็จ หรือบริบทเฉพาะ และกรณีพหุ (multiple cases) เพื่อเทียบเคียงรูปแบบ สังเคราะห์ข้อสรุป หรือพัฒนาทฤษฎีในประเด็นเดียวกัน (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2010)

3. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู

ภาวะผู้นำครู คือ คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงออกถึงความเป็นผู้นำในการทำงานทั้งในและนอกห้องเรียน ชักนำเพื่อนครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ ซึ่งคุณลักษณะของภาวะผู้นำครูประกอบด้วยดังนี้ (ไชยา ภาวะบุตร, 2560; ประภาดา คนคลอง, 2560; วิโรจน์ สารรัตน์, 2557; ศรีอุษา กมลธรรมรักษ์, 2557; สันติ มุ่งหมาย, 2564)

1) การมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การมีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ของครูที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงผ่านสถานการณ์ปัญหาปลายเปิด น่าสนใจ มีเงื่อนไขนำไปสู่การคิดที่หลากหลาย ผู้เรียนได้คิดวางแผน แก้ปัญหา อภิปรายสรุป สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2) การเป็นครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง ครูมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การริเริ่มนวัตกรรม กระตุ้นการเรียนรู้และความร่วมมือ รับผิดชอบงานร่วมกับผู้อื่น และได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน

3) การพัฒนาเพื่อครูและวิชาชีพ ครูแสดงพฤติกรรมเพื่อการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ตระหนักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครู และเพื่อนร่วมอาชีพ

4) การมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร ครูแสดงพฤติกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร สามารถวิเคราะห์ หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร

ด้วยองค์ประกอบดังกล่าว การเปิดพื้นที่ให้ครูมีส่วนร่วมขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจริง ทำให้ภาวะผู้นำครูมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโรงเรียน รวมถึงการยกระดับสมรรถนะการสอนผ่านบทบาทผู้ชี้แนะในการจัดการเรียนรู้และกัลยาณมิตรทางวิชาการ การยกย่องเชิดชูเกียรติและสร้างหนทางสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพ ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลต่อวัฒนธรรมการเรียนรู้ทั้งในระดับห้องเรียนและระดับเขตพื้นที่ อันเชื่อมโยงโดยตรงกับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (ไชยา ภาวะบุตร, 2560; วิโรจน์ สารรัตน์, 2557; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) อีกทั้งครูทุกคนควรมีภาวะผู้นำ เนื่องจากครูเป็นกุญแจสำคัญที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันจะสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ความร่วมมือด้วยการปฏิบัติจริงในห้องเรียน จะสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (สันติ มุ่งหมาย, 2564)

การมีภาวะผู้นำครูของครูในโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชาชนเคราะห์)ด้านคุณภาพเชิงวิชาชีพที่ยึดโยงกับวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน ซึ่งครูเป็นผู้ขับเคลื่อนไปสู่คุณภาพของผู้เรียนผ่านการทำงานร่วมกัน และหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยมีองค์ประกอบสัมพันธ์กันใน 5 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล แสดงถึงวุฒิภาวะ ความเหมาะสมกับความเป็นครู และการเป็นแบบอย่าง (2) มิติด้านการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมใน PLC (3) มิติด้านภาวะผู้นำ การสอน ออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงรุก (4) มิติด้านหลักฐานและคุณภาพ การวิจัยในชั้นเรียน นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมิน และบทบาทในคณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน และ (5) มิติด้านการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อเปิดโอกาสการเรียนรู้หลากหลาย กล่าวสรุปได้ว่าพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงการมีภาวะผู้นำของครูโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชาชนเคราะห์) คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การมีวินัยเชิงบวก การมีวิสัยทัศน์และความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู อีกทั้งครูยังมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรในรายวิชาที่ตนเองนั้นรับผิดชอบ

4. แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติการสอน ที่วางผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการสร้างองค์ความรู้ โดยกำหนดให้การลงมือทำ ควบคู่กับการสื่อสารและการคิดขั้นสูง ให้เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและมีความหมายต่อผู้เรียน โดยผู้เรียนได้รับโอกาสให้ฟัง พูด อ่าน เขียน แสดงความคิดเห็นในขณะปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า (พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2561) โดยการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง มีพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นผ่านการพูด การอ่าน การเขียน และการอภิปราย เพื่อสะท้อนความคิด ตรวจสอบ และต่อยอดความเข้าใจของตนเอง ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับสถานการณ์ปัญหาจริง และความสนใจในชีวิตจริงของผู้เรียนแต่ละคน (อรไท แสงลุน, 2564)

บทบาทผู้สอนในกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกคือการออกแบบประสบการณ์ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมผลลัพธ์กับการใช้จริงในชีวิต กำกับชั้นเรียนให้เกิดการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง ควบคู่กัน ผู้สอนทำหน้าที่หลายบทบาท ได้แก่ ผู้เขียนบทและผู้ออกแบบกิจกรรม ผู้แนะนำ (coach) และผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) พร้อมขับเคลื่อนกิจกรรมแบบพลวัตที่ทำนายและหลากหลายวิธี จึงต้องวางแผนผลลัพธ์ เนื้อหา กิจกรรม และเวลาอย่างชัดเจน จัดสภาพแวดล้อมให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ เปิดใจยอมรับความแตกต่างด้านความสามารถและความคิดของผู้เรียน และสื่อสารความคาดหวังให้โปร่งใส (ณชนัน แก้วชัยเจริญกิจ, 2550; ปรียานุช พรหมภาสิต, 2559)

บทบาทของผู้เรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกนั้น ผู้เรียนจะต้องถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receiver) ไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (co-creators) โดยจะต้องสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักคิด วิเคราะห์ การให้เหตุผล การกล้าแสดงออก และมีความคิดสร้างสรรค์ (อรไท แสงลุน, 2564)

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2560) ได้นำกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นพื้นฐานและการคิดขั้นสูงเชิงระบบแบบ GPAS ที่มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจนให้เป็นกิจกรรมในลักษณะ Active Learning ผสมผสานกับแนวทางการออกแบบการเรียนรู้แบบ Backward Design ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีทักษะการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อครูในการจัดการเรียนรู้ไปสู่ประเทศไทย 4.0 โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

- 1) ระดับการรวบรวมข้อมูล (Gathering : G) กำหนดขอบเขตและเป้าหมาย (Focusing) ให้ชัดเพื่อคัดเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสังเกตอย่างเป็นกลางด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งปริมาณและคุณภาพ
- 2) ระดับการจัดกระทำข้อมูล (Processing : P) แยกแยะตามมิติหรือเกณฑ์ (Discriminating) เปรียบเทียบเหมือน-ต่าง (Comparing) จัดกลุ่มอย่างมีเกณฑ์ (Classifying) และเรียงลำดับเหตุการณ์หรือขั้นตอน (Sequencing) แล้วเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เกิดความหมาย (Connecting) อธิบายเหตุผลรองรับข้อสรุป (Reasoning) วิพากษ์ สมมติฐานเพื่อเปิดมุมมองใหม่ (Criticizing) และตรวจสอบความถูกต้องด้วยหลักฐาน การตรวจสอบ (Verifying)
- 3) ระดับการประยุกต์ใช้ (Applying : A) นำความเข้าใจไปสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือปรับปรุงวิธีเก่า (Creative) วิเคราะห์โครงสร้างและกลไก (Analysis) ผสานองค์ความรู้สร้างแบบจำลอง แนวคิดใหม่ (Synthesis) ตัดสินใจบนเกณฑ์ที่ชัดและประเมินความเสี่ยง ผลกระทบ (Decision Making) ถ่ายโอนความรู้สู่บริบทใหม่ (Transferring)
- 4) ระดับการกำกับตนเอง (Self-Regulating : S) ใช้ภาวะรู้คิดกำกับตนเองในการวางแผน ติดตาม ประเมิน และปรับกลยุทธ์การเรียนรู้ (Meta-cognition) ตั้งค่านิยมการคิดคำนึงประโยชน์ตน กลุ่ม สังคม ประเทศ โลกและมิติคุณธรรม (Thinking Value) และหล่อหลอมนิสัยใฝ่คิดที่ยึดหลักฐาน ไม่ด่วนสรุป เปิดใจต่อข้อมูลใหม่ (Thinking Disposition)

การจัดการเรียนรู้แบบเปิดหรือ Open Approach เป็นกระบวนการคิดที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา มากกว่าผลลัพธ์หรือคำตอบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาและคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการนำเสนอปัญหาปลายเปิดกับผู้เรียนด้วยการตั้งโจทย์สร้างสถานการณ์ขึ้นมาให้ผู้เรียนแก้ปัญหา ให้เวลาผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์เอง ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2547) โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning หรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 นำเสนอปัญหาปลายเปิด (Posing open-ended problem) ครูเสนอ ปัญหาปลายเปิดในชั้นเรียน
- ขั้นที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน (Students' Self Learning) ในวิธีการแบบเปิด จะต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดของผู้เรียนรายบุคคล
- ขั้นที่ 3 อภิปรายและเปรียบเทียบร่วมกันทั้งชั้นเรียน (Whole Class Discussion and Comparison) การเขียนแสดงแนวทางการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลและกลุ่ม

ขั้นที่ 4 สรุปเชื่อมโยงแนวคิดของผู้เรียน (Summing-up by Connecting Students' Emergent Ideas) ผู้เรียนหรือครูเขียนแสดงการทำงานของแต่ละบุคคล หรือกลุ่ม รวมถึงข้อเสนอทั้งหมดของผู้เรียนบนกระดาน (Inprasitha, M., 2011)

โรงเรียนบ้านท่ม(ท่มประชาคุณ) พัฒนาการสอนโดยให้ครูได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้ GPAS 5 Steps เป็นหลักเพื่อวิเคราะห์มาตรฐานและข้อมูลผู้เรียน กำหนดโจทย์การเรียนรู้เชิงรุก จากนั้นออกแบบแผน ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง เพื่อนำไปใช้ในชั้นเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำหนดแบบปลายเปิด ขณะที่ครูร่วมสังเกตชั้นเรียน ผลลัพธ์ที่ได้คือผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดวิเคราะห์ วิจัยอนุมาน ถ้อยถาม ถ้อยอธิบาย แก้ไขปัญหาเป็น สามารถสรุปขั้นตอนการทำงานได้

เห็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง รวมถึงสร้างชิ้นงานตามความสนใจ ส่วนครูเกิดทักษะออกแบบบทเรียนที่ดีขึ้น เกิดวัฒนธรรมสะท้อนจากหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ และทำงานร่วมกันเป็นทีม

5. แนวคิดที่เกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community)

DuFour & Eaker (1998), DuFour, DuFour, & Eaker (2008) ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเป็นระบบที่สร้างความร่วมมือระหว่างครูและผู้บริหารเพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนด้วยทิศทางร่วม การปฏิบัติร่วม และผลลัพธ์ร่วมกัน โดยเริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมร่วมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมต่อการยกระดับผลการเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีลักษณะพึ่งพาอาศัย มุ่งเรียนรู้ร่วมกันผ่านการสืบเสาะหาความรู้ต่อแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และสภาพจริงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นทางเลือกใหม่และมาตรฐานการสอนที่กระจ่างชัด กล่าวได้ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เป็นเครื่องมือที่ใช้การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ครูผู้สอนและผู้บริหารร่วมกันตั้งคำถาม ท้าทายปฏิบัติการ และใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อติดตามและยกระดับผลลัพธ์ของผู้เรียน โดยยึดความเชื่อว่าการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเริ่มจากการเรียนรู้ที่แฝงอยู่ในระบบการทำงานของครู (DuFour, 2007) ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพจึงเป็นกลไกขับเคลื่อนคุณภาพโรงเรียนที่ทำให้การเรียนรู้ของครู ซึ่งเป็นแรงผลักดันของการเรียนรู้ของผู้เรียน ผ่านวงจรการสอบถาม สืบค้น ปฏิบัติการ และสะท้อนผลอย่างต่อเนื่องบนฐานของข้อมูล (Hord, 1997) จากการสังเคราะห์งานวิจัยทำให้เห็นว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สร้างผลลัพธ์ชัดเจนในสองด้าน ได้แก่

- 1) ด้านครู ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพช่วยลดความโดดเดี่ยวทางวิชาชีพ เสริมพันธกิจและความมุ่งมั่นร่วมกัน ต่อเป้าหมายของโรงเรียน เพิ่มพูนความรู้ด้านเนื้อหาและวิธีสอน เข้าใจผู้เรียนได้ดีขึ้น เข้าถึงสารสนเทศวิชาชีพได้กว้างและเร็ว เกิดแรงบันดาลใจและความเป็นเจ้าของการเปลี่ยนแปลง และเร่งการปรับการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน
- 2) ด้านผู้เรียน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพช่วยลดอัตราการซ้ำชั้น ลดการขาดเรียน เพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ พร้อมทั้งลดช่องว่างของผลสัมฤทธิ์ระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (Hord, 1997)

ในบริบทโรงเรียนบ้านห่ม (ห่มประชานุเคราะห์) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกระบวนการทำงานร่วมของครูอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ผ่านการแลกเปลี่ยนเชิงหลักฐาน ออกแบบ ทดลอง ทบทวนการสอน และให้ข้อมูลย้อนกลับร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนกำหนดให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการ PLC สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน ซึ่งโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชานุเคราะห์) ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ส่งเสริมภาวะผู้นำครูให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตัดสินใจบนข้อมูล ทำงานเป็นทีม และเป็นแบบอย่างเชิงวิชาชีพ โดยมีหลักฐานจากครู 34 คนที่ได้รับเกียรติบัตรการนำนวัตกรรมผู้เรียนเสนอผลงาน ในเชิงการสอน

6. ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

จากการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชานุเคราะห์) ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำครูตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำครู ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้ สามารถสรุปได้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำครูผ่านการออกแบบและดำเนินการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งครูจะต้องมีบทบาทในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ท้าทายและมีความหมาย ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียน การออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำจริงและการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ช่วยให้ครูสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงวิธีการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชานุเคราะห์)

ได้การบูรณาการโดยใช้กรอบการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ GPAS 5 Steps ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการแก้ปัญหาของผู้เรียน ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยผลักดันให้ครูใช้วิธีการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล สร้างความคิดใหม่ และสังเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์จริง โดยที่กรอบ GPAS 5 Steps ช่วยให้ผู้ครูสามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนและเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงระบบ ในขณะที่การจัดการเรียนรู้แบบเปิดกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่ประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง การบูรณาการทั้งสองกรอบดังกล่าวจึงเป็นตัวขับเคลื่อนให้ครูเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้นำในการออกแบบกิจกรรมที่ทำนายและสร้างความหมายต่อผู้เรียน ส่งผลให้ครูพัฒนาทักษะภาวะผู้นำการสอน ความสามารถในการริเริ่มนวัตกรรม และการทำงานร่วมกันในทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

โรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชานุเคราะห์) ได้นำเอาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมภาวะผู้นำครู เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูเกิดภาวะผู้นำตามองค์ประกอบในด้าน**การเป็นครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาเพื่อครูและวิชาชีพ** ซึ่งสามารถส่งเสริมได้ในหลายมิติ เช่น ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันในทีม การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการเป็นครูผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ครูได้รับการพัฒนาให้สามารถริเริ่มนวัตกรรมปรับปรุงวิธีการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนผ่านการสนับสนุนจากเพื่อนครูและผู้บริหาร ในด้านการพัฒนาครูและวิชาชีพ PLC ช่วยให้ครูมีโอกาสนำวิธีการสอนและการจัดการเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านการมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร ครูสามารถเข้าถึงสารสนเทศวิชาชีพได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางผ่านการศึกษาวิจัยปฏิบัติการร่วมกันและการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้ครูมีทักษะในการวิเคราะห์และปรับปรุงการใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ต้องการ นอกจากนี้การบูรณาการทั้งสามด้านดังกล่าวเป็นการส่งเสริมภาวะผู้นำครู โดยทำให้ครูมีความรับผิดชอบร่วมต่อการพัฒนาผู้เรียนและสามารถขับเคลื่อนการเรียนการสอนเพื่อให้โรงเรียนบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ การศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่จริง และการสัมภาษณ์เชิงลึกของกรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห่ม(ห่มประชานุเคราะห์) ผู้เขียนทำการสังเคราะห์ วิเคราะห์ถึงการส่งเสริมภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ดังนี้

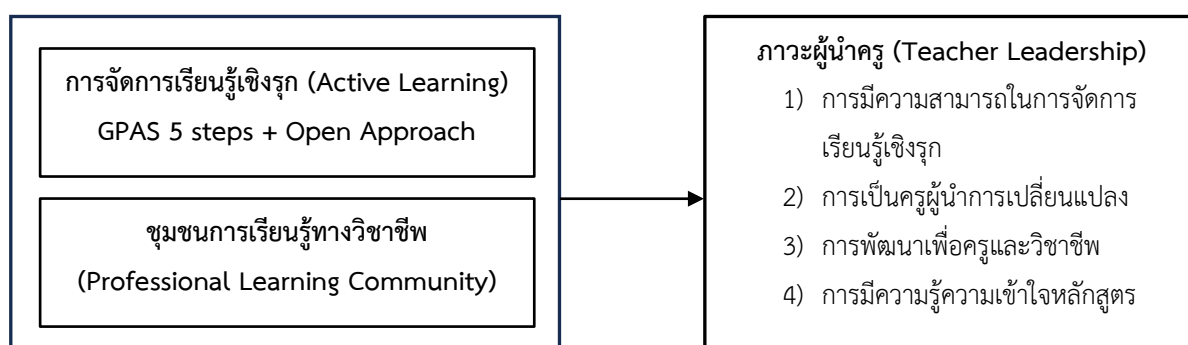
1) **การมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** ครูที่มีภาวะผู้นำต้องมีความสามารถในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิด วางแผน แก้ปัญหา และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านสถานการณ์ปัญหาปลายเปิดที่ครูออกแบบ ใน PLC ครูจะได้รับการสนับสนุนให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางการออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้ครูมีทักษะในการกระตุ้นการคิดอย่างลึกซึ้งและการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้จริงในชีวิตได้

2) **การเป็นครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง** ครูที่มีภาวะผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การริเริ่มนวัตกรรม และกระตุ้นการเรียนรู้และความร่วมมือในวงกว้าง การทำงานร่วมกันใน PLC ทำให้ครูมีโอกาสนำวิธีการสอนใหม่ ๆ พร้อมทั้งกระตุ้นและชักนำเพื่อนครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำงานร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ครูได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำในวิชาชีพ การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจึงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

3) **การพัฒนาเพื่อครูและวิชาชีพ** ภาวะผู้นำครูยังรวมถึงการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ครูในโรงเรียนบ้านห่มแสดงพฤติกรรมที่มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรม PLC และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาวิชาของตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพจะส่งผลให้ครูตระหนักถึงบทบาทของตนเองและพัฒนาการสอนให้ดียิ่งขึ้น

4) การมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร ครูที่มีภาวะผู้นำจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและสามารถนำหลักสูตรมาประยุกต์ใช้ในการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน PLC สนับสนุนการวิเคราะห์และทบทวนหลักสูตรร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ครูมีการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของผู้เรียน

ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในกรณีศึกษาของโรงเรียนบ้านห่ม (ห่มประชานุเคราะห์) ส่งผลกระทบบ่อยในสามด้านดังนี้ โดย 1) ด้านครู การบูรณาการ PLC กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางการออกแบบการเรียนรู้ในกลุ่ม ทำให้ครูพัฒนาทักษะการกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียน ตลอดจนส่งเสริมการริเริ่มนวัตกรรมและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพ 2) ด้านผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ผ่านการมีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ความรู้จากประสบการณ์จริง ส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง ลดอัตราการซ้ำชั้นและการขาดเรียน และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ด้านสถานศึกษา การบูรณาการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างยั่งยืนผ่านการสร้างการทำงานเป็นทีมที่มีความร่วมมือสูง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ซึ่งส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับครูและนักเรียน นำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและการบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

7. เอกสารอ้างอิง

- จิรวดี ทวีโชติ. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวทางการนำมาใช้ในสถานศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช; 34-41.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). เทคโนโลยีการศึกษา: ทฤษฎีและการวิจัย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2560). ภาวะผู้นำทางวิชาการ ฉบับปรับปรุง 2560. สกลนคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ฐาปนา จ้อยเจริญ. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนา
บทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงรุกของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ประภาดา คนคล่อง. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : กรณีโรงเรียนอนุบาลคำชะอี. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปรียานุช พรหมภาสิต. (2559). คู่มือการจัดการเรียนรู้ “Active learning (AL) for HuSo at KPRU”. กำแพงเพชร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง, และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2561). ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ. นนทบุรี: M & N Design Printing.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2547). การสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของญี่ปุ่น. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2010). การศึกษาแบบกรณีศึกษา : Case Study. *Journal of Education Khon Kaen University*, 33(4); 42-50.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2557). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนวัตกรรมการร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศรีอุษา กมลธรรมรักษ์. (2557). การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนประถมศึกษา โดยใช้ภาวะผู้นำครู: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดงชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สันติ มุ่งหมาย. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนบ้านห่ม (ห่มประชาชนเคราะห์) [รายงานทางวิชาการ]. โรงเรียนบ้านห่ม (ห่มประชาชนเคราะห์), สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: พรักหวาน กราฟฟิค.
- สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.). (2560). ศาสตร์และศิลป์ของการสอน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- อรไท แสงลุน. (2564). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยนเรศวร. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional Learning Community at work: Best practices for enhancing student achievement*. Bloomington, IN: Solution Education Service.
- DuFour, R., DuFour, R., & Eaker, R. (2008). *Revisiting Professional Learning Communities at Work*. Bloomington: Solution Tree.
- Fernandez, C., & Yoshida M. (2004). *Lesson Study: A Japanese Approach to Improving Mathematics Teaching and Learning*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hord, S. M. (1997). *Professional Learning Communities: Communities of Continuous inquiry and Improvement*. Austin: Southwest Educational Development Laboratory.
- Inprasit, M. (2009). *Education: Mathematics teacher to excellence (5th ed.)*. Bangkok: Chulalongkorn University Book Center.

- Inprasitha, M. (2011). **One Feature of Adaptive Lesson Study in Thailand: Designing a Learning Unit.** Journal of Science and Mathematics Education in Southeast Asia, 34, 47-66.
- Stigler, J.W., & Hiebert, J. (1990). **The teaching gap: Best ideas from the world's teaching for improving education in the classroom.** New York: Free.
- Scott, J. (1990). **A matter of record: Documentary sources in social research.** Polity press: Cambridge.
- Scott, J. (2006). **Documentary research.** London: Sage.